

Pagaliau įvyko tai, kas prieš mūsų valią turėjo įvykti – Rytų siaubas grįžo mūsų kraštan...

Grįžo jis, pamažu slinkdamas, savo kelią žymėdamas gaisrais ir griuvėsiais, žmonių nuotaikas skandindamas giliam nusiminime. Prieš mėnesį laiko pirmosios mūsų krašto sodybos rytuose virto pelenų krūvomis. Mūsų trijų milijonų ramių ūkininkų laukuose ėjo kova tarp dviejų milžinų, nešusių ir nešančių mums lygų siaubą tiek iš Rytų, tiek iš Vakarų, šiai kovai vykstant mūsų arimuose, mes tegalėjome būti tik stebėtojų vaidmenyje, šiuo metu mums, trims milijonams, buvo pasilikę dvi alternatyvos: ar likti savo žemėj ir toliau tęsti kovą, pradėtą prieš ketverius metus, visame krašte, visomis jėgomis ir visomis priemonėmis, ar trauktis iš kovos apkasų krašte į Vakarus su viltimi pasiekti išlaisvintus Vakarų demokratinius kraštus.

Apsispręsti laiko pakako, nors buvo gana sunku. Daugeliui delsiant, apsisprendimą padiktavo aplinkybės. Po to tekdavo tik sutikti su likimu.

Mūsų šeima apsisprendė pasilikti dar tada, kai frontas kiek stabilizavosi ant Nemuno krantų. Nelengva buvo – jokio objektyvaus patarimo iš šalies, jokios objektyvios informacijos. Nacių okupacijos metu taip gausiai lankiusi tautą pagrindžio spauda jau kuris laikas nepasirodydavo visiškai. Nutrūko ryšiai su rezistencijos centrais. Be panikos ir bėgimo psichozės, kitko nesurasi.

<...>

Raudonarmiečiams pavyko užimti Pociūnų aerodromą. Vienas rusų dalinys pasiekė net Bačkininkų šilą. Čia juos vokiečiai apsupo ir sunaikino liepsnosvaidžių ugnimi. Taip tie bolševikų daliniai, persikėlę pirmuoju tiltu, buvo sulikviduoti. Į dešinią Nemuno krantą bolševikai pritraukė katiušų (patrankų) ir intensyvia ugnimi privertė vokiečius iš artimų prie Nemuno pozicijų pasitraukti. Buvo jaučiama, kad vokiečiai jau ruošiasi palikti šias pozicijas, šį kartą jų savivaliavimai buvo be ribų. Be jokio reikalo ar įtarimo, šūviais iš tankų padeginėjo paliktas tuščias gyventojų sodybas, tankais laužė tvorą, medžius, naikino sodus, išvartydami vaismedžius, krūmus, avilius. Tai nieko bendro neturėjo su garbingo kario uždaviniais, bet buvo panašu į kažkokį baisų keršto siautėjimą.

Ko nespėjo atimti per trejus okupacijos metus, dabar skubėjo sunaikinti vietoje, nes jau nebeturėjo jėgų prisigrobę išsivežti. Pilni laukai mėtėsi kiaulių, kurias išskerdė vokiečiai. Kažkokiais sumetimais jie dabar maistui ėmė tik kumpius. Kitą mėsą, nors gerokai jau smirdančią, paliko sudoroti rusų daliniams.

<...>

Vokiečiai ruošėsi palikti Kauną. Sprogdino eilę pastatų, kuriuose ligi tol buvo įsikūrusios kokios nors karinės trupės, arba kurie turėjo vienos ar kitokios karinės reikšmės. Į šių nelaimingų pastatų skaičių pateko fizikos-chemijos instituto rūmai Aleksote, Damijonaičio mokykla (Dariaus-

Girėno gatvėj), ten pat buvę vienuolyno namai, geležinkelio stoties pastatai, elektros stoties centrinė, šalia jos Vailokaičių namai, telegrafo telefono stotis, geležinkelių depo dirbtuvės, Petrašiūnų elektros stotis ir visa eilė ne taip žymių pastatų. Uždegtas ir „Maisto“ fabrikas. Milžiniški dūmų debesys pakibo viršum Kauno, pelenais paversdami geriausius jo pastatus ir liudydami apie paskutinį rudųjų okupantų siautėjimą.

Krašte ėjo įvairūs gandai apie tučtuojau prasidėsiantį bolševikų terorą. Vieni gandai pralenkdavo kitus. Vieni pasakodavo, kad šaudomi visi gyventojai, kurie tik bandė vykdyti vokiečių uždėtas prievoles, kiti teigė, kad bus šaudomi visi vyrai, kurie tik nebus rasti raudonųjų partizanų eilėse.

Treti, nuosaikiausi, tenkinosi skelbdami, kad bus sušaudyti ar ištremti tik tie, kurie vokiečių okupacijos metu tarnavo valdinėse įstaigose. Kad tai patirtų, gyventojai rizikuodavo pralįsti fronto linijas, norėdami įsitikinti, kiek gandai yra tikri. Grįžę ramindavo, kad rusai nėra tokie baisūs, net, atvirkščiai, gana simpatiški ir draugiški, tik labai suvargę. Vis tik ir po tokių raminimų gyventojai paliko abejingi, šeštadienio naktį, kuri atrodė tikrai vienus „išvaduotojus“ pakeis kitais, visi gyventojai išsislapstė, užkasdami į žemę savo turtą, iškraustė trobesius, patys sulindo miegoti į duobes bei laikinius bunkerius.